Vydává
Centrum transferu Akademie věd ČR
(Středisko společných činností AV ČR)
ve spolupráci se Sociologickým ústavem AV ČR,
v. v. i., Etnologickým ústavem AV ČR, v. v. i.,
a Slovanským ústavem AV ČR, v. v. i.
© 2025 první vydání

Autor
Prof. PhDr. Zdeněk R. Nešpor, Ph.D.,
PhDr. Jaroslav Otčenášek, Ph.D.,
Mgr. Michal Vašíček, Ph.D.

Odpovědný redaktor
Mgr. Jan Mareš, Ph.D.

Odborný lektor
doc. RNDr. Tomáš Havlíček, Ph.D.,
doc. PhDr. Hanuš Nykl, Ph.D.

AV doporučení pro decizní sféru je nezávislé a nestranné expertní stanovisko, kterým Akademie věd České republiky podporuje koncepční a strategickou diskusi o veřejných politikách a rozhodování založené na informacích.

STRATEGIE AV21

POLICY BRIEF

Akademie věd České republiky
Doporučení pro decizní sféru **3**/2025

BEZPEČNOSTNÍ RIZIKA PRAVOSLAVNÉ CÍRKVE

Zdeněk R. Nešpor
Jaroslav Otčenášek
Michal Vašíček

Špičkový výzkum
ve veřejném zájmu

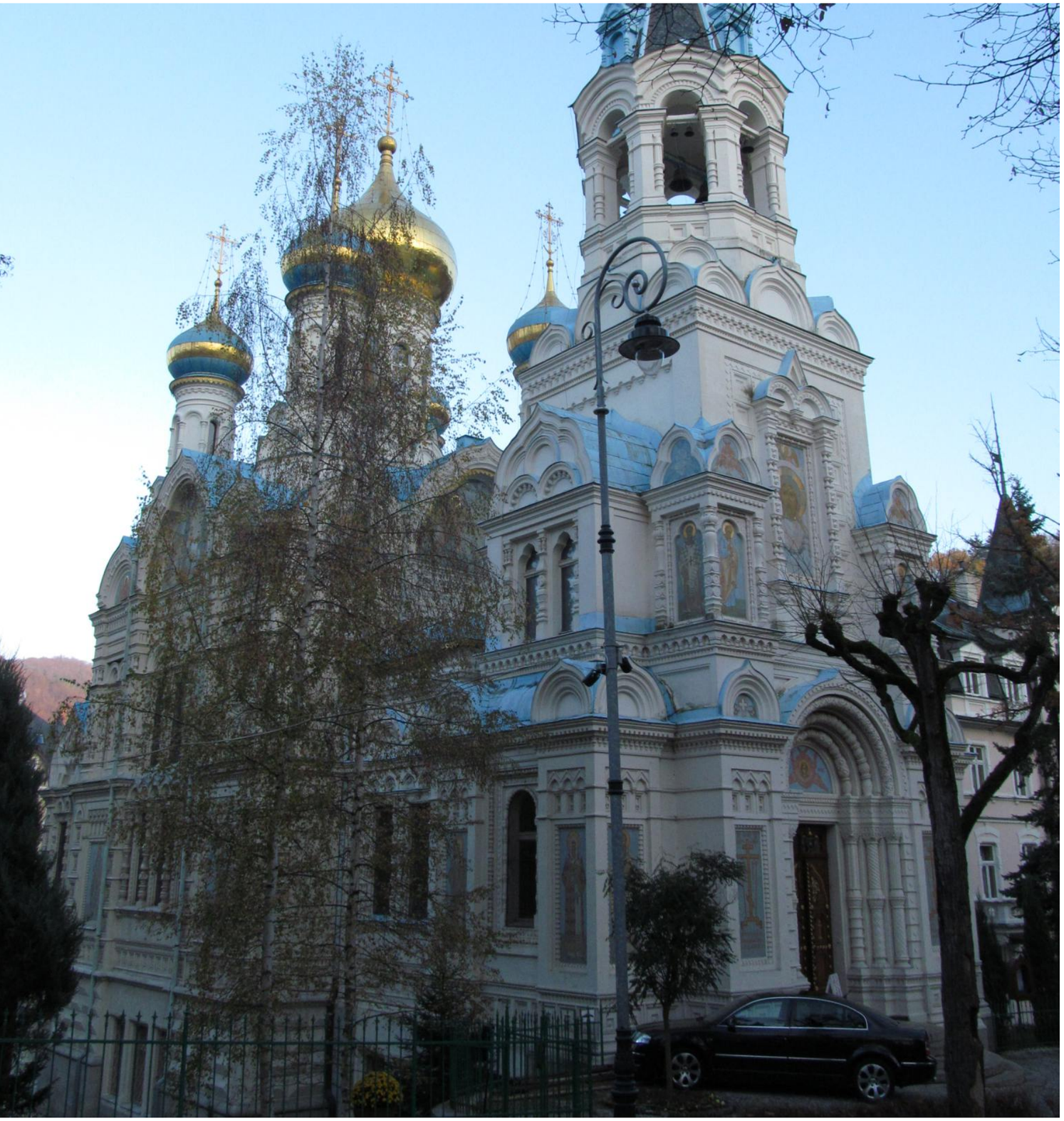

Kostel Ruské pravoslavné církve
v Karlových Varech

AUTOŘI

Prof. PhDr. Zdeněk R. Nešpor, Ph.D.

Sociologický ústav AV ČR, Oddělení ekonomických a náboženských studií

náboženství a religiozita; dějiny sociologie; kultura

e-mail: Zdenek.Nespor@soc.cas.cz

PhDr. Jaroslav Otčenášek, Ph.D.

Etnologický ústav AV ČR, Oddělení pro výzkum kulturního dědictví

tradiční slovesný folklor – pohádky, humorky, pověsti, legendy; současná populární kultura se vztahem k folkloru; dějiny české folkloristiky; etnické procesy v Evropě; balkanistika – folklor, etnické proměny, literární dějiny; etnokartografie

e-mail: otcenasek@eu.cas.cz

Mgr. Michal Vašíček, Ph.D.

Slovanský ústav AV ČR, Oddělení slovanské jazykovědy

slovanská dialektologie; ukrajinistika; karpatorusinistika; slovanské mikrojazyky

e-mail: michal.vasicek@slu.cas.cz

OBSAH

4 DOPORUČENÍ

6 NÁBOŽENSTVÍ V SOUČASNÉM SVĚTĚ – IDENTITA I RIZIKO

8 STRUKTURA PRAVOSLAVNÝCH CÍRKVÍ

10 DVĚ PRAVOSLAVNÉ CÍRKVE V ČESKÉ REPUBLICE

12 BEZPEČNOSTNÍ RIZIKA PRAVOSLAVNÉ CÍRKVE

16 SITUACE V DALŠÍCH STŘEDOEVROPSKÝCH ZEMÍCH

18 BIBLIOGRAFIE

DOPORUČENÍ

Činnost pravoslavných církví a aktivit jejich členů je v hledáčku Bezpečnostní informační služby. Jde ale jen o pověstnou „špičku ledovce". Aktivity putinovského Ruska se neomezují pouze na *Ruskou pravoslavnou církev, podvorje patriarchy moskevského a celé Rusi v České republice* (dále jen *Ruská pravoslavná církev* nebo *Moskevský patriarchát*), ale zasahují i *Pravoslavnou církev v českých zemích a na Slovensku* (dále jen *Pravoslavná církev v českých zemích*) a také společenská a kulturní sdružení pravoslavných občanů ČR i cizinců u nás.

Je třeba důkladně a dlouhodobě monitorovat činnost pravoslavných církví v České republice, a to i z hlediska trestního práva a mezinárodní bezpečnosti. Je nezbytné prohloubit zájem o jejich činnost s ohledem na nebezpečí praní špinavých peněz, účelového vyvádění finančních prostředků a majetku, pašování věcí i osob, předávání informací nepřátelské, tj. ruské straně, názorového ovlivňování české společnosti prostřednictvím sociálních sítí a dalších. Závažnou otázkou jsou možné kontakty zástupců *Pravoslavné církve v českých zemích* s *Moskevským patriarchátem* a jemu věrnými pravoslavnými, stejně jako zprostředkování takových kontaktů pro představitele a členy *Srbské pravoslavné církve* nebo i dalších pravoslavných společenství.

Měla by být uvážena existence dvou registrovaných pravoslavných církví v ČR a prozkoumány možnosti odnětí registrace *Ruské pravoslavné církvi*, stejně jako otázka odnětí některých zvláštních práv *Pravoslavné církvi v českých zemích*. V obou případech se jedná o správní řízení, které je založené na podnětu Ministerstva kultury při opakovaném nebo závažném porušování povinností, bezúhonnosti nebo právního řádu.

Bezpečnostní informační služba a policie by měly disponovat zaměstnanci nebo alespoň poradci, kteří jsou obeznámeni se strukturami, učením i praxí pravoslavných církví.

Je nezbytné, aby státní správa spolupracovala s experty z oblasti sociálních věd a religionisty, kteří rozumí fungování pravoslavných církví a vlivu jejich organizace na věřící. V Akčním plánu boje proti extremismu a předsudečné nenávisti 2025–2026 je sice uvedeno, že Ministerstvo kultury při prověřování církví „spolupracuje se znalci, zejména z oborů religionistika, ekleziologie, náboženský extremismus a terorismus, sekty a nová náboženská hnutí, a s příslušnými orgány státní správy, především s Ministerstvem vnitra a Bezpečnostní informační službou", oslovených a reálně spolupracujících expertů je však minimum.

Odborníci s těmito kompetencemi by měli být zastoupeni mezi zaměstnanci samostatného oddělení církví a náboženských společností Ministerstva kultury, což je ústřední orgán státního dozoru nad církvemi, nebo alespoň mezi jeho poradci.

Toto oddělení by mělo být personálně posíleno (dlouhodobě má pouhých šest zaměstnanců) a při rozhodování o registraci nových náboženských subjektů a monitorování jejich činnosti by mělo zaujímat komplexnější, nikoli úzce legalistické postoje.

Evidence náboženského vyznání obyvatel, alespoň dobrovolná, by měla zůstat položkou sčítání lidu, protože jde o jediný dostupný zdroj této charakteristiky. Snahu o vypuštění této položky ve sčítání lidu 2021 naštěstí zvrátil poslanecký pozměňovací návrh. Pro příští sčítání lidu jde přitom o zcela zásadní údaj, který by se patrně měl dostat i do dalších (policejních, soudních) databází.

Pravoslavní nejsou jedinými imigranty, v jejichž případě je religiozita závažnou charakteristikou. Podobně je třeba sledovat a analyzovat také další uprchlíky z Ukrajiny (jejich množství kupř. výrazně destabilizuje českou řeckokatolickou církev) a imigranty z jiných oblastí (buddhismus vietnamské komunity, korejské křesťanství atd.).

Představitelé české pravoslavné církve, srbský velvyslanec a zástupci srbské pravoslavné církve spolu s ruským motorkářským gangem Noční vlci po slavení božské liturgie za oběti první světové války, 2023.

Fotografie převzata z oficiálních facebookových stránek Pražské eparchie.

NÁBOŽENSTVÍ V SOUČASNÉM SVĚTĚ – IDENTITA I RIZIKO

Náboženství opětovně hraje zásadní roli v sociálním dění. Spolu s nacionalismy a strategickými zájmy je nejvýraznějším činitelem současné mezinárodní politiky. Religiozita je zdrojem identity a hodnot, ale také vzájemných konfliktů, a to i v silně sekularizované České republice. Dramatický nárůst významu náboženství v mezinárodních i vnitřních politikách, veřejném prostoru i zájmech jednotlivců zasáhl také českou společnost, která si začala uvědomovat nebezpečí spojená s imigrací lidí jiného vyznání.

Zatímco téma nebezpečí islámu silně politicky rezonovalo, výrazný růst pravoslavných komunit v České republice zůstával dlouho bez povšimnutí. Nejen pro laickou veřejnost, ale i pro státní bezpečnostní orgány. Výroční zprávy Ministerstva vnitra o extremismu z náboženských organizací dosud monitorují pouze dění mezi muslimskými věřícími. Ve výroční zprávě Bezpečnostní informační služby se pravoslavná církev – a to jen *Ruská pravoslavná církev* – poprvé objevila teprve v roce 2024. Přitom některá pravoslavná společenství zjevně tvoří svými politickými vazbami, mocenským vlivem a rozsahem ekonomických zdrojů dlouhodobě závažné bezpečnostní riziko i pro českou společnost.

Prakticky všichni imigranti pocházejí ze zemí s podstatně vyšší religiozitou a snaží se ji uplatňovat i v České republice, neboť je jedním z klíčových pout k zemi původu a opírají o ni svoji identitu. To platí i o dalších generacích migrantů, často ještě výrazněji. Podle sčítání lidu v roce 2021 se pravoslaví stalo druhým nejpočetnějším vyznáním v Česku, tento podíl dále roste v důsledku války Ruska proti Ukrajině.

Zatímco většinu členů *Pravoslavné církve v českých zemích* tvoří odpůrci ruské imperiální politiky, vedení církve i část duchovních má naopak blíž k *Moskevskému patriarchátu*, který tuto politiku podporuje. *Pravoslavná církev v českých zemích* se může stát „pátou kolonou“ ruských zájmů a agenturního působení. Tento vliv ještě násobí struktura církve, její značný majetek a příjmy a dlouhodobé zapojení části církve do ilegálních aktivit.

Tento policy brief stručně popisuje původ, charakter a proměny „české“ pravoslavné církve. Přibližuje právní status *Pravoslavné církve v českých zemích* a *Ruské pravoslavné církve, podvorje patriarchy moskevského a celé Rusi v České republice* a ukazuje slabiny aktuálně aplikovaných forem registrace a státního dozoru náboženských organizací. Následně přibližuje hlavní bezpečnostní rizika z toho plynoucí a nabízí doporučení, jak je maximálně zmírnit, nebo dokonce eliminovat. Zdrojově vychází z terénního výzkumu pravoslavných a dalších imigračních komunit v České republice, který provedli pracovníci tří ústavů Akademie věd ČR v letech 2024–2025, a ze sekundárních analýz dříve získaných kvalitativních i kvantitativních dat.

Další ruský pravoslavný kostel v Karlových Varech v Monastýru sv. Mikuláše, který je součástí hotelu Aberg.

STRUKTURA PRAVOSLAVNÝCH CÍRKVÍ

Pravoslavní se chápou jako součást jediné křesťanské církve vedené Ježíšem Kristem a anděli, která zahrnuje živé i mrtvé. V pozemském světě jsou ovšem organizováni do regionálně vymezených samostatných (autokefálních) církví, jejichž představitelé – patriarchové nebo arcibiskupové – mají v dané zemi svrchovanost (jurisdikci) nad všemi pravoslavnými. Takových církví je dnes 14 až 15. Zatímco některé místní pravoslavné církve mají svůj původ ve starověku, většina z nich vznikla mnohem později a svoji kanonicitu (tj. legalitu z pohledu církevního práva) získala na základě souhlasu představitelů všech ostatních církví. Tak tomu bylo v 15.–16. století i v případě dnes nejpočetnější *Ruské pravoslavné církve Moskevského patriarchátu*, vedené od 16. století patriarchou moskevským a celé Rusi. *Pravoslavná církev v českých zemích* získala samostatnost (autokefalitu) v roce 1951. Naopak některé další organizačně oddělené pravoslavné církve o všeobecné uznání dosud marně usilují, to se týká i *Pravoslavné církve Ukrajiny*.

Do devadesátých let 20. století se většina Ukrajinců hlásila k Pravoslavné církvi Moskevského patriarchátu , i když malá část již v roce 1921 vytvořila samostatnou *Ukrajinskou autokefální pravoslavnou církev*, v následujících dekádách tvrdě pronásledovanou a přežívající hlavně v exilu. V roce 1992 se část ukrajinského duchovenstva odtrhla od Moskevského patriarchátu a vytvořila vlastní *Ukrajinskou pravoslavnou církev Kyjevského patriarchátu*, což Moskva a některé další autokefální církve neuznaly. Zatímco věřící postupně přecházeli spíše ke Kyjevskému patriarchátu, většina duchovních na Ukrajině zůstala z kanonických důvodů věrná Moskevskému patriarchátu.

Obě ukrajinské pravoslavné církve – tedy *Ukrajinská pravoslavná církev Kyjevského patriarchátu* a *Ukrajinská autokefální pravoslavná církev* – se v prosinci 2018 pod patronátem tehdejšího prezidenta Petra Porošenka a s požehnáním Konstantinopolského patriarchátu spojily do *Pravoslavné církve Ukrajiny*. V té době šlo nanejvýš o polovinu ukrajinských pravoslavných a ještě podstatně méně duchovních. Jejich počet však postupně – a zvlášť po ruské invazi – narůstal. Autonomní část *Ruské pravoslavné církve*, tedy *Ukrajinská pravoslavná církev Moskevského patriarchátu*, byla nakonec na Ukrajině zákonem zakázána (2024). Má však své skryté „pohrobky" a v zemi působí také další odštěpené skupiny duchovních a věřících.

Podstatné je, že nejde jen o organizační a mocenské záležitosti. Pro pravoslavné má kanonicita náboženskou hodnotu. Náboženské úkony platí jen tehdy, provádí-li je duchovní kanonické církve. S odkazem na kanonicitu Moskevského patriarchátu proto dodnes někteří ukrajinští pravoslavní odmítají *Pravoslavnou církev Ukrajiny*, ačkoli současně nesouhlasí s postojem Moskevského patriarchátu k válce na Ukrajině. Současně však platí – stejně jako to platilo i v minulosti, od roku 1943, dokonce i za vlády komunistického režimu – že *Ruská pravoslavná církev* je vehikulem ruských imperiálních zájmů, systematicky využívá svého náboženského vlivu k prosazování ideologických a politických cílů ruských vůdců.

BOX 1

PRAVOSLAVÍ V MODERNÍCH ČESKÝCH ZEMÍCH

Kořeny moderního českého pravoslaví sahají do posledních dekád 19. století. Tehdy se v Praze a v západočeských lázních začali objevovat bohatí návštěvníci z Ruska a k pravoslaví pod vlivem panslavismu přestoupilo také několik desítek Čechů. Šlo o malé komunity, duchovně a finančně podporované ruskou vládou. K jejich růstu po první světové válce přispěli ruští, běloruští a ukrajinští emigranti prchající před komunistickým režimem, navrátivší se čeští emigranti do Ruska a legionáři, z nichž někteří přijali pravoslaví. Především ale několik tisíc domácích katolíků, kteří se rozešli se svou církví a hledali „pravé", „národní" a „lidové" křesťanství. V meziválečném období se ustavila československá pravoslavná církev, jež na území českých zemí jurisdikčně podléhala srbské pravoslavné církvi.

Církvi se stalo osudným, že její členové ukrývali parašutisty, kteří provedli atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha (1942). Biskup Gorazd (Matěj Pavlík) byl spolu s dalšími členy vedení popraven a církev postavena mimo zákon. Množství ruských i ukrajinských imigrantů po skončení druhé světové války zase nezákonně unesla sovětská tajná služba NKVD. Řady pravoslavných však současně „doplnili" přesídlenci z Podkarpatské Rusi a reemigranti ze SSSR, především z Volyně. Zároveň se přenesla jurisdikce nad československou pravoslavnou církví ze srbského na moskevského patriarchu (1948) a československá pravoslavná církev se formálně osamostatnila (1951, řeckými pravoslavnými církvemi autokefalita udělena teprve 1998). Ve skutečnosti však pravoslavná církev podléhala přímému vlivu Moskvy. V jejím čele stáli až do roku 1999 duchovní vyslaní ze Sovětského svazu; později sice šlo o Čechy a Slováky, avšak, s výjimkou současného metropolity Rastislava, studující v Moskvě a se silnými vazbami na komunistické tajné služby. Během vlády komunistického režimu pravoslavná církev ztrácela věřící, podobně jako další církve a náboženské společnosti. Zachovala si však pevnou organizační strukturu a značný majetek. Její představitelé loajálně sloužili režimu a velká část z nich byla evidována jako tajní spolupracovníci Státní bezpečnosti.

S rokem 1989 se vrátila i náboženská svoboda. Imigrace z východoevropských zemí přinesla také změnu situace pravoslaví v České republice. Dlouhodobý pokles počtu věřících se zastavil. Církev naopak začala růst, její velkou většinu přitom tvořili lidé zahraničního původu. Tento růst viditelně zrychlil po ruské anexi Krymu (2014). Při posledním sčítání lidu v roce 2021 se k pravoslavné církvi přihlásilo více než 40 tisíc osob, pravoslaví se tak stalo druhým nejpočetnějším náboženským vyznáním v České republice. Další masivní nárůst způsobila ruská invaze na Ukrajinu v roce 2022, která přivedla více než půl milionu běženců. Podle údajů ministerstva vnitra dnes v České republice žije 594 tisíc osob původem z Ukrajiny, což z nich činí největší národnostní menšinu (druhých v pořadí, Slováků, je 120 000); ne všichni tito uprchlíci jsou ovšem pravoslavní.

	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961 - 1981	1991	2001	2011	2021
počet věřících	924	256	594	1063	9082	24488	50365	nezjišťovalo se	19354	22968	26350	41178
zastoupení v populaci (%)	0	0	0	0	0,1	0,2	0,6		0,2	0,2	0,3	0,4

DVĚ PRAVOSLAVNÉ CÍRKVE V ČESKÉ REPUBLICE

V České republice smějí církve a náboženské společnosti působit, jsou-li registrovány Ministerstvem kultury. Žádost o registraci podávají samy církve, přičemž podmínkou je nejméně 300 dospělých věřících a předložení církevní ústavy, která nesmí být v rozporu s českým právním řádem. Ministerstvo kultury dlouhodobě zastává striktně legalistický postoj a neposuzuje nic jiného. Aktuálně je v České republice registrováno 45 náboženských společenství. Některá z nich přitom mohou vykonávat tzv. zvláštní práva, mezi která patří působení na školách a zřizování církevních škol, působení ve věznicích a ozbrojených složkách nebo uzavírání sňatků. Z minulosti přetrvává také státní příspěvek na provoz některých církví, který bude – postupně snižovaný – vyplácen až do roku 2030.

Registrace *Pravoslavné církve v českých zemích* pochází ještě z Rakouska-Uherska a tato církev disponuje všemi zvláštními právy kromě vyučování náboženství ve školách a zřizování vlastních škol. Získává poměrně značný státní příspěvek na provoz a také náhradu za majetek ztracený za komunistického režimu a další křivdy v celkové výši 1,15 miliardy Kč (čtvrtá nejvyšší restituční náhrada ze všech českých církví).

Vedle této autokefální pravoslavné církve Ministerstvo kultury v roce 2007 registrovalo *Ruskou pravoslavnou církev, podvorje patriarchy moskevského a celé Rusi*, ovšem bez zvláštních práv a jakýchkoli státních dotací. Snad proto registrace proběhla hladce a bez zájmu veřejnosti. Registrací se rovněž podařilo vyřešit právně komplikované vlastnictví pravoslavného chrámu v Karlových Varech, který nově připadl právě *Ruské pravoslavné církvi*. Přesto šlo o dost nestandardní záležitost, protože podle pravoslavného církevního práva v každé zemi obvykle působí jenom jediná samostatná pravoslavná církev. Pokud taková církev neexistuje, jurisdikce patří tzv. ekumenickému patriarchátu v Istanbulu. Ministerstvo ovšem argumentovalo tím, že se řídí jenom zákony České republiky, které na tato ustanovení neberou ohled, a navíc získalo i souhlas vedení *Pravoslavné církve v českých zemích*. Vzhledem k úzkým vazbám tohoto vedení na Moskevský patriarchát nijak překvapivě, protože proruské vedení českých pravoslavných tím patrně jen plnilo příkaz Moskvy.

Vedení *Pravoslavné církve v českých zemích* musí své proruské postoje skrývat i proto, že drtivou většinu jejích věřících tvoří odpůrci Putinova režimu a jeho spojenectví s Moskevským patriarchátem. Avšak státní registrace *Ruské pravoslavné církve* umožnila veřejnou podporu ruského imperialismu v některých pravoslavných chrámech a komunitách.

Nestandardní situace vedla také k tomu, že při sčítání lidu v roce 2011 se asi čtvrtina pravoslavných v ČR, v drtivé většině ruského původu, přihlásila k *Ruské pravoslavné církvi*, zatímco k *Pravoslavné církvi v českých zemích* se hlásili Bulhaři, Rumuni a Ukrajinci. O deset let později se to už neopakovalo. Většina pravoslavných odmítá Moskevský patriarchát pro jeho podporu ruské imperiální politiky – a zbývající se bojí, že by je explicitní podpora Putinova režimu mohla poškodit, tak raději mlčí.

Pravoslavní v České republice získávají a rekonstruují kostely jiných církví – například ve Znojmě.

Zdroj: Z. R. Nešpor.

A rovněž budují vlastní nové svatostánky – například v Šumperku.

Ještě důležitější než diferenciace věřících jsou ovšem ekonomické vztahy mezi oběma církvemi a jejich majetkové záležitosti, které dvojí registrace umožnila. Do nich nevidí ani běžní duchovní a věřící, natož veřejnost.

Zatímco religionisté a v roce 2024 i novináři a bezpečnostní složky začali upozorňovat na nebezpečí plynoucí z registrace dvou pravoslavných církví (srov. usnesení Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost Senátu Parlamentu ČR č. 221 z 20. srpna 2024), Ministerstvo kultury, které je za ni zodpovědné, setrvalo na svém stanovisku, že tento stav je z hlediska českého církevního práva v pořádku.

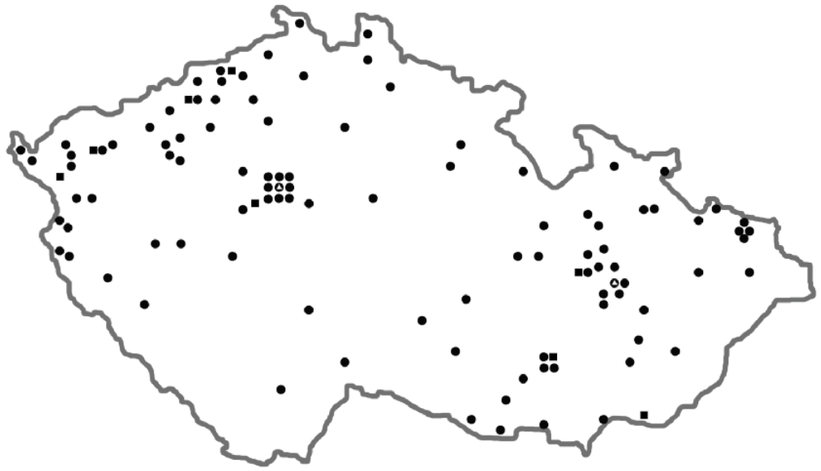

Pravoslavné církevní obce a monastýry v roce 2024

- **Sídlo eparchie (= arci/biskupství)**
- **Farní obec**
- **Monastýr (= klášter)**

Zdroj: Nešpor – Vojtíšek 2015: 502, doplněno z výzkumných dat.

BEZPEČNOSTNÍ RIZIKA PRAVOSLAVNÉ CÍRKVE

Dlouhodobě přehlížený význam religiozity a konkrétně dramaticky rostoucí početnost a sociální a ekonomický vliv *Pravoslavné církve v českých zemích* i *Ruské pravoslavné církve* v České republice vyvolávají zásadní bezpečnostní rizika. Aktuálně prováděné výzkumy identifikovaly alespoň ta nejdůležitější z nich, na některé již upozornili také investigativní novináři a/nebo bezpečnostní složky.

IDEOLOGICKÁ PODPORA RUSKÉHO IMPERIALISMU A PUTINOVA REŽIMU

Většina představitelů *Pravoslavné církve v českých zemích*, počínaje arcibiskupem Michalem (Dandárem), nevystupuje aktivně proti stávajícímu ruskému režimu a jeho invazi na Ukrajinu. Na interních fórech – včetně kyberprostoru a sociálních sítí – se k nim naopak staví pozitivně, protože je podporuje moskevský patriarcha Kirill. Dává rovněž prostor prorusky orientovaným duchovním z Ukrajiny, některé z nich možná i ukrývá. Přestože asi nejde o mezinárodně hledané zločince, další osoby v České republice pobývají ilegálně.

Důvody mohou být jak ideologické povahy, tak zcela pragmatické. Někteří pravoslavní duchovní studovali v Rusku, někteří duchovensky působili v *Moskevském patriarchátu*, díky čemuž si vybudovali osobní vazby na jeho představitele. Dříve narození duchovní bývali tajnými spolupracovníky komunistické Státní bezpečnosti (a možná i sovětských/ruských tajných služeb), což je činí vydíratelnými a/nebo ovlivnitelnými ve prospěch těchto zájmů.

ROZKOL MEZI VĚŘÍCÍMI A VEDENÍM PRAVOSLAVNÉ CÍRKVE

Zatímco pražský arcibiskup odmítá veřejně podpořit Ukrajinu a ukrajinské pravoslaví, pokud přímo nepodporuje Rusko a *Moskevský patriarchát*, kněžstvo jako celek již takto proruské nejspíš není a v případě věřících je situace zcela opačná. Nejen drtivá většina pravoslavných uprchlíků z Ukrajiny a pravoslavní původem z Bulharska, Rumunska a dalších zemí, ale asi i většina v České republice žijících pravoslavných Rusů dnes odmítá ruský imperialismus, agresi na Ukrajině a autoritativní režim Vladimira Putina.

Ideové rozpory se přitom přímo propisují do mocenských vztahů uvnitř církve, mezi jednotlivými frakcemi, jejich podporovateli z řad bohatých a vlivných laiků i různě početnými křídly věřících. Manifestují se tím, že pražské arcibiskupství nevyplácí (některým) kněžím platy a neplatí za ně pojištění, jednotlivci se setkali i s přímým fyzickým násilím ze strany neznámých pachatelů.

EKONOMICKÉ AKTIVITY PRAVOSLAVNÉ CÍRKVE

Ačkoli je hospodaření obou pravoslavných církví působících v ČR neveřejné, je nepochybné, že církve ještě z období vlády komunistického režimu spravují relativně velké majetky, k jejichž růstu přispěly obchody s nemovitostmi od devadesátých let, církevní restituce a další příjmy. Církve a jejich přidružené organizace navíc získávají značné hodnoty prostřednictvím darů věřících, a v lidovém pravoslaví je dokonce běžná představa, že dary a odkazy majetku na náboženské účely „očišťují“ majetek vzešlý z neetické nebo nelegální činnosti.

Bohatá a jen částečně veřejně známá ekonomická aktivita *Pravoslavné církve v českých zemích* je rovněž zdrojem vnitrocírkevních kontroverzí a mocenských bojů, může přitom zakrývat také vlastní nelegální činnost. Dva předcházející pravoslavní arcibiskupové byli i z těchto důvodů donuceni k rezignaci: Kryštof (Radim Pulec) v roce 2013 a Jáchym (Roman Hrdý) v roce 2015. Veřejně nejkontroverznějším případem je dosud koupě zámku Brnky s pozemky na hranicích Prahy, sama o sobě provázená řadou podivných okolností, aniž by bylo jasné, proč církev nemovitost koupila a jak ji bude využívat. Podobně zvláštní je situace ženského monastýru v Loděnici u Berouna, mohutně renovovaného z prostředků nejasného původu, jehož vlastnictví bylo v roce 2023 převedeno na pochybnou právnickou osobu. Převod byl dílem představené ukrajinského původu, která tak mohla bránit převzetí nemovitosti vedením církve. To ji proto suspendovalo a podalo na ni trestní oznámení.

LOKÁLNÍ A REGIONÁLNÍ VLIV CÍRKVE

Rozložení pravoslavných imigrantů ani struktura *Pravoslavné církve v českých zemích* nejsou homogenní. Zatímco dříve se migranti usídlovali ve větších městech a vnitřních periferiích, váleční utečenci z Ukrajiny dávají přednost Praze a jejímu okolí – jednak z praktických důvodů, ale i proto, že sami často pocházejí z velkých měst.

Zatímco v Praze a ve velkých městech je vliv *Pravoslavné církve v českých zemích* a *Ruské pravoslavné církve* a jejich členů v podstatě „neviditelný“ (což ale nutně neznamená, že je malý), v konkrétních lokalitách západních, severních a středních Čech, stejně jako v několika oblastech Moravy pravoslavní mohou představovat významnou část obyvatelstva. Mohou být ekonomicky podstatně lépe situovaní než ostatní obyvatelstvo a místní farnosti mohou být na lokální úrovni jedinými funkčními korporacemi. V této situaci nelze podceňovat vliv církví a/nebo jejích významných členů na lokální a regionální samosprávy, jak se už ukazuje například v některých příhraničních oblastech s Německem.

PODÍL NA NELEGÁLNÍ ČINNOSTI

Pravoslavná církev, stejně jako žádná jiná náboženská organizace, není imunní vůči nezákonným aktivitám, jakkoli to na druhou stranu neznamená, že by se těchto aktivit účastnila většina zaměstnanců církve nebo věřících. Transnacionální vazby k nim ovšem dávají příležitost, pokud je dokonce samy nevyvolávají. Od devadesátých let přitom lze dokumentovat drobné ilegální aktivity některých duchovních (pašování cigaret a alkoholu, převoz kradených aut do zemí bývalého Sovětského svazu ad.), stejně jako církevní „krytí“ nezákonností většího rozsahu (např. obchodování s nemovitostmi, mafiánské struktury a praktiky, nucená práce a vykořisťování agenturních pracovníků, zneužívání sociálního sytému). Pravoslavná církev ostatně i oficiálně disponuje institutem zpovědního tajemství.

V souvislosti s válkou na Ukrajině zjevně dochází k rozšíření a částečné transformaci ilegální činnosti, na níž se někteří pravoslavní duchovní podílejí a kterou *Pravoslavná církev v českých zemích* i *Ruská pravoslavná církev* fakticky tolerují, pokud z ní přímo netěží. Jde patrně zejména o přeshraniční převozy osob, zprostředkování falešných identit a legalizaci pobytu v Evropské unii, pracovněprávní machinace a majetkové transfery velkého rozsahu a podle některých informátorů i o další závažnou trestnou činnost.

Ideologické a mocenské boje uvnitř *Pravoslavné církve v českých zemích* reprezentuje například Jozef Fejsak, napojený na ruský motorkářský gang Noční vlci.

VYBRANÉ KAUZY PRAVOSLAVNÉ CÍRKVE V ČESKÉ REPUBLICE

SPOR SPRÁVY PRAŽSKÝCH HŘBITOVŮ S PRAŽSKOU PRAVOSLAVNOU OBCÍ

Pražská pravoslavná obec podala žalobu na Správu pražských hřbitovů kvůli výpovědi nájmu krypty na Olšanských hřbitovech. Zástupci Správy uvedli, že při setkáních pravoslavných věřících docházelo k ničení hrobů, nevhodnému a neodpovídajícímu užívání krypty (pořádání hostin) a svěcení automobilů na hřbitově. Nakonec se obě strany dohodly na novém režimu užívání krypty.

SPORY UVNITŘ PRAVOSLAVNÉ CÍRKVE – VLADYKA MICHAL

Neprůhledné a nejasné praktiky arcibiskupa *Pravoslavné církve v českých* zemích vladyky Michala Dandára vyvrcholily zasláním podnětu na ministerstvo kultury některými zástupci pravoslavné církve, v němž žádali o zahájení správního zřízení a zrušení církevní organizace. Jako důvody uváděli porušování vnitřního řádu církve (nesvolávání metropolitní rady církve) a podivné hospodaření s majetkem. Arcibiskup Dandár přitom figuruje na seznamech StB a spolu se svým tajemníkem Igorem Střelcem, taktéž agentem StB, studovali v Moskvě a i nadále jsou pod silným ruským vlivem. Jedním z důvodů nejasností v hospodaření je například koupě zchátralého zámku v Brnkách za 10 milionů Kč se zástavou 109 mil. Kč.

ZMĚNA VEDENÍ PRAVOSLAVNÉHO KLÁŠTERA V LODĚNICI

Ministerstvo kultury ČR schválilo změnu v evidenci vedení kláštera. Dosavadní představená Valentina, původem z Ukrajiny, byla Pražskou pravoslavnou eparchií odvolána a na její místo byla jmenována nová představená Nektárie z Karlových Varů. S ní jsou spojena podezření z napojení na ruského kontroverzního podnikatele Nikolaje Stěpanova, podle místních věřících se na tomto procesu podílel i bývalý agent StB, tajemník arcibiskupa Igor Střelec.

ARCIBISKUP A DALŠÍ ZÁSTUPCI PRAVOSLAVNÉ CÍRKVE SE FOTOGRAFOVALI S RUSKÝMI NOČNÍMI VLKY

Arcibiskup *Pravoslavné církve v českých zemích* Dandár a někteří další zástupci vedení této církve se fotografovali společně se zástupci ruského motorkářského gangu Noční vlci. Akce proběhla v Jindřichovicích u Sokolova a údajně uctívala oběti první světové války. Na fotografii je i zástupce srbské pravoslavné církve. Sama církev fotografii umístila na svůj oficiální facebookový profil.

POLICIE SE ZABÝVÁ MAJETKOVÝM PŘEVODEM NEMOVITOSTÍ PRAVOSLAVNÉ CÍRKVE

Arcibiskupa *Pravoslavné církve v českých zemích* vyšetřuje Policie ČR kvůli nejasným majetkovým převodům. Oznámení podal duchovní správce českobudějovické pobočky církve Alexandr Žerajič. Jedná se o kapli a dům s pozemkem v Českých Budějovicích. Arcibiskup nemovitosti převedl jako dar Pravoslavnému spolku svatých Cyrila a Metoděje, který vznikl teprve v listopadu 2022. Převod nebyl jihočeským okružním arciděkanátem ani projednán, ani schválen.

HOSPODÁŘSKÉ PROBLÉMY PRAŽSKÉ PRAVOSLAVNÉ EPARCHIE

Eparchiální rada Pražské pravoslavné eparchie vydala memorandum hodnotící zoufalou ekonomickou situaci. Obavy panují nejen z možného ekonomického krachu, ale též z nebezpečí odebrání registrace II. stupně a z toho plynoucího omezení ve výkonu duchovní správy. Eparchiální rada upozorňuje, že zaměstnanci eparchie nedostávají mzdy, není odváděno jejich sociální ani zdravotní pojištění, přičemž dotace od státu a restituční náhrady mizí neznámo kam. Dále chybí kontrola hospodaření a účetnictví. Problémem je také působení nekanonických pravoslavných duchovních z ciziny, zejména ze zemí bývalého SSSR.

GANG RUSKÝCH NOČNÍCH VLKŮ A BRNĚNSKÝ PRAVOSLAVNÝ CHRÁM

V roce 2021 zakázal biskup Izaiáš Slaninka knězi Jozefu Fejsakovi vykonávat jakoukoliv duchovní službu a vyloučil jej z církve kvůli napojení ruského motorkářského gangu Noční vlci na brněnský pravoslavný chrám sv. Václava. Gang se hlásí ke sponzorování tohoto chrámu i kněze přes spolek napojený na „ruskou federaci motocyklového turismu“. I přes zákaz kněz dále duchovní služby provozuje v pronajatém husitském kostele v Brně-Králově Poli. Hovoří se o využívání fondů *Ruské pravoslavné církve* na projekty v ČR i na Slovensku.

PŘEVOD VLASTNICTVÍ KOSTELA SV. PETRA A PAVLA V KARLOVÝCH VARECH

Karlovarský kostel původně patřil *Ruské pravoslavné církvi – podvorje* až do konce ledna 2025. Církev se však „preventivně“ začala svého majetku v České republice zbavovat, proto kostel, faru a pozemky převedla na *Maďarskou pravoslavnou církev*, rovněž přímo podléhající Moskvě. Jako důvod se uvažují obavy z možného zmrazení ruského majetku v ČR.

PRAVOSLAVNÝ KOSTEL V KARLOVÝCH VARECH JAKO ZÁZEMÍ PRO RUSKÉ ŠPIONY

Na faře pravoslavného kostela i v kostele sv. Petra a Pavla samém, který spadá pod *Ruskou pravoslavnou církev – podvorje*, došlo v roce 2022 k několika setkáním důstojníků ruské GRU pod ochranou duchovního Nikolaje Liščenjuka (tomu bylo později odebráno povolení k trvalému pobytu a byl nucen ČR opustit). Na setkání se měly plánovat akce proti jiné evropské zemi. Jako bezpečnostní riziko označila tuto činnost i česká tajná služba, Liščenjuk vše popřel. Novým představeným zde byl Moskvou jmenován metropolita Ilarion, bývalý nejvyšší představitel *Ruské pravoslavné církve Moskevského patriarchátu* pro zahraniční záležitosti.

SITUACE V DALŠÍCH STŘEDOEVROPSKÝCH ZEMÍCH

POLSKO A SLOVENSKO

Ve východních regionech Polska a Slovenska jsou menšinově zastoupeni pravoslavní věřící, v Polsku jich bylo před příchodem vlny ukrajinských uprchlíků okolo 500 tisíc (2016), na Slovensku přibližně 50 tisíc (2021). V současné době pobývá v Polsku více než milion občanů Ukrajiny s dočasnou ochranou, na Slovensku 147 360 (UNHCR 2025). V obou zemích je tak podobný podíl ukrajinských uprchlíků v poměru k počtu obyvatel (2,6–2,7 %). Podle Pawła Wróblewského z Vratislavské univerzity *Polská autokefální pravoslavná* církev neodsoudila jednoznačně ruskou agresi, nezbavila se napojení na *Ruskou pravoslavnou církev* a představuje tak potenciální bezpečnostní riziko (RISU 2024).

NĚMECKO A RAKOUSKO

Německo patří k hlavním destinacím ukrajinských uprchlíků, v srpnu 2025 zde mělo status dočasné ochrany přes 1,2 milionu osob (Eurostat 2025). Velikost pravoslavné komunity nelze doložit oficiálními statistikami, neboť Spolkový statistický úřad (Destatis) ani zemské úřady nesbírají plošná data o náboženské příslušnosti mimo veřejnoprávní církve. Co se týče bezpečnostní situace, oficiální *Verfassungsschutzbericht* 2024 sice podrobně analyzuje ruské vlivové operace, dezinformační kampaně a hybridní hrozby, avšak pravoslavné církve nejsou explicitně označeny jako bezpečnostní riziko (Bundesamt für Verfassungsschutz 2024). Podle Andrease Heinemanna-Grüdera má však *Ruská pravoslavná církev* v Německu i ideologický rozměr, působí prostřednictvím diecéze v Düsseldorfu, která je přímo podřízená Moskvě, a funguje jako nástroj „měkké síly“ Kremlu (Heinemann-Grüder 2024).

Rakousko hostilo ke konci srpna 2025 přes 88 tisíc ukrajinských uprchlíků s dočasnou ochranou (Eurostat 2025; UNHCR 2025). Podle oficiálních údajů se k pravoslaví v roce 2021 hlásilo 437 000 osob (4,9 % populace), zatímco novější data po roce 2022 zatím nejsou k dispozici (Statistik Austria 2021). Rakouská Direktion für Staatsschutz und Nachrichtendienst (DSN) ve svém *Verfassungsschutzbericht* 2024 sice analyzuje ruské informační a hybridní operace, avšak pravoslavné církve opět nejsou výslovně označeny za bezpečnostní hrozbu (DSN 2024).

MAĎARSKO

Podle UNHCR (2025) se v Maďarsku dlouhodobě usadilo přibližně 60 tisíc uprchlíků z Ukrajiny, zatímco přes hranice země od začátku války prošly více než dva miliony osob. Maďarská situace je však specifická tím, že tamní pravoslavné obce jsou přímou součástí *Ruské pravoslavné církve*, což vede k vstřícnému postoji vlády vůči Moskevskému patriarchátu. V červnu 2022 Maďarsko zablokovalo návrh Evropské unie na zařazení patriarchy Kirilla na sankční seznam (Euronews 2022; Reuters 2022). Maďarsko se tak profiluje jako jediná země regionu, kde je Moskevský patriarchát vnímán nikoli jako bezpečnostní hrozba, nýbrž jako partner při obraně „tradičních hodnot“.

Ve všech zemích střední Evropy v souvislosti s ruskou agresí a následnou uprchlickou vlnou prudce vzrostl počet pravoslavných věřících. Bylo by naivní myslet si, že Kreml se nepokusí zneužít pravoslavné církve v zemích EU k šíření svého vlivu a prosazování svých zájmů. Jednak přímo mezi pravoslavnými, z nichž mnozí přese všechno uznávají patriarchu moskevského a celé Rusi za nezpochybnitelnou náboženskou autoritu, a také mezi západními konzervativními křesťany a jinými stoupenci neokonzervativismu.

Zásadním argumentem přitom je obrana tzv. tradičních hodnot proti „zkaženému Západu“. Jedná se odpor vůči liberalismu, rovnosti mužů a žen, hnutí za práva sexuálních menšin, environmentálním politikám a podobně. Protože progresivní tendence jsou blízké i velké části západních křesťanů, ti, již se s nimi neztotožňují, naopak dopřávají sluchu této neokonzervativní, pravicově populistické rétorice. Moskevský patriarchát tak oslovuje některé konzervativní křesťany, pro něž byl třeba římskokatolický papež František „příliš liberální“. Tyto tendence začaly u některých severoamerických evangelikálů, ale rychle se rozšířily i mezi evropskými konzervativními křesťany.

Monastýr sv. Václava a sv. Ludmily v Loděnici, jedno z kontroverzních sídel pravoslavné církve

BIBLIOGRAFIE

Arato, Andrew – Cohen, Jean L. 2021. *Populism and Civil Society. The Challenge to Constitutional Democracy*. New York: Oxford UP.

Baglioni, Simone – Calò, Francesca. 2023. *Migrants and Refugees in Europe. Work Integration in Comparative Perspective.* Bristol: Bristol UP.

Bale, Tim – Kaltwasser, Cristóbal R. (eds.). *Riding the Populist Way. Europa's Mainstream Right in Crisis.* Cambridge: Cambridge UP.

Barša, Pavel – Hesová, Zora – Slačálek, Ondřej (eds.). 2021. *Central Europe Cultural Wars. Beyond Post-Communism and Populism.* Praha: FF UK.

Beckford, James A. (ed.). 2015. *Migration and Religion I–II.* Cheltenham: Elgar.

Bennett, Brian P. 2011. *Religion and Language in Post-Soviet Russia.* London: Routledge.

Beránek, Ondřej – Ostřanský, Bronislav (eds.). 2016. *Stíny minaretů. Islám a muslimové jako předmět českých veřejných polemik.* Praha: Academia.

Berger, Peter L. et al. 1999. *The Desecularization of the World. Resurgent Religion and World Politics.* Washington, D. C. – Grand Rapids: Eardmans.

Berger, Peter L. – Davie, Grace – Fokas, Effie. 2008. *Religious America, Secular Europe? A Theme and Variations.* London: Ashgate.

Břešťan, Robert. 2022. „Pravoslavná církev v Česku čelem k Moskvě. Kromě věřících přitahuje i fanoušky Kremlu." *Hlídací pes* 19. 2. 2022. https://hlidacipes.org/pravoslavna-cirkev-v-cesku-celem-k-moskve-krome-vericich-pritahuje-i-fanousky-kremlu/ [cit. 2025-02-27].

Bundesamt für Verfassungsschutz. 2024. *Verfassungsschutzbericht* 2024. Berlin: Bundesministerium des Innern und für Heimat. verfassungsschutz.de/SharedDocs/publikationen/DE/verfassungsschutzberichte/2025-06-10-verfassungsschutzbericht-2024.pdf [cit. 2025-10-25].

Casanova, José. 1994. *Public Religion in the Modern World.* Chicago – London: University of Chicago Press.

Castles, Stephen – Miller, Mark J. 1998. *The Age of Migration. International Population Movements in the Modern World.* New York – London: Guilford.

Cloke, Paul et al. 2008. *Geographies of Postsecularity. Re-envisioning Politics, Subjectivity and Ethics.* London – New York: Routledge.

Colom Gonzáles, Francisco – D'Amato, Gianni. 2017. *Multireligious Society. Dealing with Religious Diversity in Theory and Practice.* London – New York: Oxford UP.

Denysenko, Nicholas E. 2018. *The Orthodox Church in Ukraine. A Century of Separation.* DeKalb: Northern Illinous UP.

Devlin, Judith. 1999. *Slavophiles and Commissars. Enemies of Democracy in Modern Russia.* Cham: Springer.

Direktion für Staatsschutz und Nachrichtendienst (DSN). 2025. *Verfassungsschutzbericht* 2024. Wien: Bundesministerium für Inneres. dsn.gv.at/501/files/VSB/205_2025_VSB_2024_V20250929_webBF.pdf [cit. 2025-10-25].

Euronews. 2022. *Patriarch Kirill excluded from EU sanctions after Hungary's objection.* Brussels: Euronews. euronews.com/my-europe/2022/06/02/patriarch-kirill-excluded-from-eu-sanctions-after-hungary-s-objection [cit. 2025-10-25].

Eurostat. 2025. *Temporary protection for persons fleeing Ukraine – monthly statistics.* Luxembourg: Eurostat. ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Temporary_protection_for_persons_fleeing_Ukraine_-_monthly_statistics [cit. 2025-10-25].

Fagan, Geraldine. 2013. *Believing in Russia. Religious Policy After Communism.* London: Routledge.

Foroutan, Naika. 2019. *Die postmigrantische Gesellschaft. Ein Versprechen der pluralen Demokratie.* Bielefeld: Transcript.

Havlíček, Tomáš. 2007. „Pravoslaví v Česku." *Geografické rozhledy* 16 (5): 24–25.

Havlíček, Tomáš. 2014. „The Orthodox Church of the Czech Lands and Slovakia." Pp. 240–250 in L. Leustean (ed.): *Eastern Christianity and Politics in the Twenty-First Century.* Abingdon: Routledge.

Havlíček, Tomáš. 223. „The Orthodox Church of the Czech Lands and Slovakia. A Historical Journey to Autocephaly." Pp. 561–576 in E. G. Farrugia – Ž. Paša (eds.): *Autocephaly. Coming of Age in Communion. Historical, Canonical, Liturgical, and Theological Studies.* Orientalia Christiana Analecta 314–315. Roma: Pontificio Istituto orientale.

Havlíček, Tomáš – Klingorová, Kamila – Lysák, Jakub a kol. 2017. *Atlas náboženství Česka.* Praha: Karolinum.

Havlíček, Tomáš – Klingorová, Kamila a kol. 2020. *Postsekularismus v Česku. Trendy a regionální souvislosti.* Praha: P3K.

Heelas, Paul. 2006. *Spiritualities of Life. New Age Romanticism and Consumptive Capitalism.* Malden – Oxford: Wiley.

Heinemann-Grüder, Andreas. 2024. *Russen in Deutschland – Putins Mannen? Zur Radikalisierung russischer Milieus in Deutschland.* Bonn: Bonn International Centre for Conflict Studies (BICC), Netzwerk für Extremismusforschung in Nordrhein-Westfalen (CoRE-NRW).

Huntington, Samuel P. 2001. *Střet civilizací. Boj kultur a proměna světového řádu.* Praha: Rybka.

Jelínková, Adéla – Havranová, Christina – Valášek, Lukáš. 2024. „Pravoslavný kněz prchl z Ukrajiny před policií. Arcibiskup ho skrývá v Česku." *Seznam Zprávy* 23. 12. 2024. https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-kauzy-pravoslavny-knez-prchl-z-ukrajiny-pred-policii-arcibiskup-ho-skryva-v-cesku-266781#dop_ab_variant=0&dop_source_zone_name=zpravy.sznhp.box&source=hp&seq_no=1&utm_campaign=&utm_medium=z-boxiku&utm_source=www.seznam.cz [cit. 2025-02-27].

Jelínková, Adéla – Valášek, Lukáš – Havranová, Christina. 2025. „Gang Putinových vlků infiltroval brněnský pravoslavný chrám." *Seznam Zprávy* 12. 2. 2025. https://www.seznamzpravy.cz/clanek/audio-podcast-podcast-odkryto-putinovi-vlci-ukrajinsti-uprchlici-hledali-duchovni-pomoc-skoncili-v-chramu-putinova-vlka-265480#utm_content=ribbonnews&utm_term=fejsak&utm_medium=hint&utm_source=search.seznam.cz [cit. 2025-02-27].

Joas, Hans. 2017. *Die Macht des Heiligen. Eine Alternative zur Geschichte von der Entzauberung.* Berlin: Suhrkamp.

Juergensmeyer, Mark. 2020. *God at War. The Alternative Realities of Religion and War.* New York: Oxford UP.

Kivisto, Peter. 2014. *Religion and Immigration. Migrant Faiths in North America and Western Europe.* Cambridge: Cambridge UP.

Linkov, Igor – Kott, Alexander. 2019. „Fundamental Concepts of Cyber Resilience: Introduction and Overview." Pp. 1–25 in *Cyber Resilience of Systems and Networks.* Cham: Springer.

Marek, Pavel – Bureha, Volodymyr. 2008. *Pravoslavní v Československu v letech 1918–1953.* Brno: CDK.

Napolitano, Marianna – Ruozzi, Federico (eds.). 2026 . *Religious and Identity-based Roots of the War in Ukraine.* Oxon – New York: Routledge.

Nešpor, Zdeněk R. 2010. *Příliš slábi ve víře. Česká ne/religiozita v evropském kontextu.* Praha: Kalich.

Nešpor, Zdeněk R. 2018. „Postsekularismus po česku? Ne/religiozita současné české společnosti mezi Východem a Západem." *Střed* 10 (1): 101–118.

Nešpor, Zdeněk R. 2020. *Česká a slovenská religiozita po rozpadu společného státu. Náboženství Dioskúrů.* Praha: Karolinum.

Nešpor, Zdeněk R. 2024. „Religiozita imigrantů, především Ukrajinců. Nečekaná inovace náboženské scény." *Dingir* 27 (4): 118–120.

Nešpor, Zdeněk R. – Vojtíšek, Zdeněk. 2015. *Encyklopedie menších křesťanských církví v České republice.* Praha: Karolinum.

Nešporová, Olga – Nešpor, Zdeněk R. 2009. „Religion: An Unsolved Problem for the Modern Czech Nation." *Sociologický časopis/Czech Sociological Review* 45 (6): 1215–1237.

Reuters. 2022. *Hungary holds up EU sanctions package over Patriarch Kirill – diplomats.* Brussels: Reuters. reuters.com/world/europe/hungary-holds-up-eu-sanctions-package-over-patriarch-kirill-diplomats-2022-06-01 [cit. 2025-10-25].

RISU 2024 – The Orthodox Church of Poland: dependence on Moscow is a challenge for the security of Polish society – a conversation with Dr Pawel Wroblewski. *Religious Information Service of Ukraine.* (04. 04. 2024). https://risu.ua/en/the-orthodox-church-of-poland-dependence-on-moscow-is-a-challenge-for-the-security-of-polish-society--a-conversation-with-dr-pawel-wroblewski_n147361 [cit. 2025-10-27].

Robbers, Gerhard (ed.). 2002. *Stát a církev v zemích EU.* Praha: Academia.

Sládek, Karel a kol. 2009. *Monoteistická náboženství a stát.* Červený Kostelec: P. Mervart.

Stähle, Hanna. 2022. *Russian Church in the Digital Era. Medialization of Orthodoxy.* London: Routledge.

Statistik Austria. 2021. *Religionsbekenntnis – Volkszählungen 2001 und 2021.* Wien: Statistik Austria. statistik.at/statistiken/bevoelkerung-und-soziales/bevoelkerung/weiterfuehrende-bevoelkerungsstatistiken/religionsbekenntnis [cit. 2025-10-25].

Turij, Oleh. 2007. *Das religiöse Leben und die zwischenkonfessionellen Verhältnisse in der unabhängigen Ukraine.* Lviv: Institut für Kirchengeschichte der Ukrainischen Katholischen Universität.

UNHCR. 2025. *Ukraine Refugee Situation: Operational Data Portal.* Geneva: UNHCR. data.unhcr.org/en/situations/ukraine [cit. 2025-10-27].

Václavík, David – Hamplová, Dana – Nešpor, Zdeněk R. 2018. „Religious Situation in Contemporary Czech Society." *Central European Journal for Contemporary Religion* 2 (2): 99–122.

Vojtíšek, Zdeněk. 2019. „Vietnam v Česku: náboženské obrození vietnamských buddhistů." *Geografické rozhledy* 28 (4): 34–37.

Voleman, Rudolf. 2025. „Pravoslavný kostel v Karlových Varech ruská církev převedla na kolegy z Maďarska." *Novinky.cz* 3. 2. 2025. https://www.novinky.cz/clanek/domaci-zpravy-karlovarsky-kraj-pravoslavny-kostel-v-karlovych-varech-ruska-cirkev-prevedla-na-kolegy-z-madarska-40507368 [cit. 2025-02-27].